

Hemşirelik Öğrencilerinin Etik Duyarlılık Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler

Ethical Sensitivity Levels of Nursing Students and Affecting Factors

¹ Sadık HANÇERLİOĞLU^a, ² İsmail TOYGAR^a, ³ İrem GÜL^b

^aEge Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği ABD, İzmir, TÜRKİYE

^bEge Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, İzmir, TÜRKİYE

ÖZET Bu çalışmada amaç, hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyinin saptanması ve etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Tanımlayıcı ve analitik desene sahip olan çalışmamızda veriler, Kasım 2019-Aralık 2019 tarihleri arasında hemşirelik fakültesi 2, 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören 211 hemşirelik öğrencisinden toplanmıştır. Çalışmada, veri toplama formu olarak katılımcı tanıtım formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği (HÖUEDÖ) kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, SPSS 22.00 paket programı ile değerlendirilmiş ve tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamasının $21,15 \pm 1,26$ olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %88,2'si kadın olup, %50,7'si 2. sınıfta eğitim görmektedir. Öğrencilerin HÖUEDÖ alt boyut puan ortalamaları ve sosyodemografik verileri arasında; cinsiyet ile modifiye özerklik (0,027), yardımseverlik (0,026), etik ikilem deneyimlemek (0,002), alt boyutları arasında, sınıfı ile uzman bilgisine başvurma (0,010), alt boyutu arasında, yaşadığı yer ile kişiler arası oryantasyon (0,003), modifiye özerklik (0,015), yardımseverlik (0,049) ve HÖUEDÖ toplam puanı (0,019) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinde duyarlılığın önemli düzeyde olduğu ve cinsiyet, sınıf ve yaşanan yer gibi değişkenlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT The aim of this study is to determine the ethical sensitivity level of nursing students and to determine the factors that affect them. In our study which has a descriptive and analytical design, the data were collected from 211 nursing students in the 2, 3 and 4th grade of nursing faculty between November-December 2019. In the study, the participant identification form and the Modified Moral Sensitivity Questionnaire for Student Nurses (MMSQSN) were used as data collection form. The findings of the study were evaluated with SPSS 22.00 package program and the significance level was accepted as $p < 0,05$ in all analyzes. The mean age of the students participating in the study was $21,15 \pm 1,26$ years. 88.2% of the students are women and 50.7% are in the second year. There was a statistically significant difference between class and referring to expert information (0.010), gender and modified autonomy (0.027), benevolence (0.026), experiencing ethical dilemma (0.002), the place of residence and the interpersonal orientation (0.003), modified autonomy (0.015), benevolence (0.049), MMSQSN scale total score (0.019). In this study, we evaluated the level of ethical sensitivity of nursing students and found that ethical sensitivity was significant and affected by variables such as gender, class and place of residence.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencileri; etik; etik duyarlılık

Keywords: Nursing students; ethic; ethical sensitivity

“Etik”, bir grup ahlaki ilke veya bir bireyin veya mesleğin davranışlarını düzenleyen değerler kümesi olarak tanımlanmaktadır.¹ Hasta bakımı ve tedavisini sürdürme sorumluluğu içinde, hasta ile yoğun bir şekilde etkileşim içinde olan hemşirelik mesleğinde etik sorunlar sıklıkla ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle hemşirelik meslek etiği kavramı önem kazanmaktadır.² Hemşirelik mesleğinde etik; hastanın haklarını koruma, hastaya zarar vermeme, yarar sağlama, hasta

ile birlikte hasta için iyi ve doğru karar verme olarak tanımlanmaktadır.^{3,4}

Hemşirelik mesleğinde etik kararlar alınabilmesi için etik duyarlılığın yüksek olması büyük önem taşımaktadır. Etik duyarlılık; çelişkili olan durumlarda bireyin kendi rol ve sorumluluklarının farkında olması, kararlarını ahlaki değerler ışığında alması olarak tanımlanmaktadır.⁵ Hemşirelerin, etik duyarlılıklarını olumsuz etkileyen sık karşılaştıkları durum-

Correspondence: Sadık HANÇERLİOĞLU

Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği ABD, İzmir, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: s_hancerlioglu@hotmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics, Law and History.

Received: 20 Dec 2019

Received in revised form: 25 Apr 2020

Accepted: 26 Apr 2020

Available online: 15 Oct 2020

2146-8982 / Copyright © 2020 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

lar arasında; hastaların bakımı ve tedavisi konusunda hekimler arasında fikir ayrılığı olması, hemşirelerin değer yargıları, kurum içindeki uyumsuzluklar, kurumsal baskılar, hemşirelerin etik ilkeler doğrultusunda karar vermesinin kısıtlanması, hemşirelerin onurunun korunmaması, hasta haklarının göz ardı edilmesi, hastaların sağlık hizmeti almasını engelleyecek ekonomik konuların olması, aydınlatılmış onam konusundaki problemler, sağlık personelinin etik ya da yasa dışı uygulamaları ve tutumları yer almaktadır.⁵ Hemşirelik öğrencilerinin, ileride etik duyarlılığı gelişmiş birer hemşire olabilmeleri için öncelikle kendilerinin duygu, inanç ve değerlerinin farkında olmaları, ayrıca sağlık sisteminin getirdiği etik ikilemlerle baş etme becerisi kazandıran bir eğitim programından geçmeleri gerekmektedir.

Hemşirelik uygulamalarında giderek artan etik sorunların çözümünde, hemşirelerin etik analiz yeteneğini kullanması ve etik sorunlara daha duyarlı yaklaşması büyük önem taşımaktadır. Geleceğin hemşirelik hizmeti sağlayıcıları olan hemşirelik öğrencilerinin de çalışacakları iş yerlerinde, etik açıdan zorlu hemşirelik uygulamaları ile karşılaştıklarında, yüksek düzeyde etik duyarlılık göstermeleri ve etik karar verme becerilerine dayalı bütüncül bir bakım sağlayabilmeleri gerekmektedir.⁶ Literatürde, hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarını değerlendiren yeterli sayıda araştırmaya rastlanamamıştır. Bu doğrultuda, hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyinin saptanması, eğitimleri sırasında bu konudaki eksiklikleri göz önüne sereceği ve eksikliklerin giderilmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyleri ve bunu etkileyen etmenlerin saptanması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Araştırma, tanımlayıcı analitik nitelikte bir desene sahiptir.

ARAŞTIRMANIN YERİ VE ZAMANI

Araştırma, Kasım 2019-Aralık 2019 tarihleri arasında bir devlet üniversitesinin hemşirelik fakültesinde gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmada, etik duyarlılık düzeyleri değerlendirileceği için öğrencilerin en az bir klinik uygulamayı tamamlamış olmaları öngörülmüştür. Bu nedenle 1. sınıfta eğitim gören öğrenciler çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırmanın evrenini, bir devlet üniversitesinin 2, 3, ve 4. sınıfında eğitim gören 834 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü hesaplamasında, Cohen'in evreni bilinen örneklem yaklaşımı kullanılmıştır. Buna göre %95 güven aralığı sınırları içinde ($\alpha=0,05$; tablo değeri 1,96), $d=0,05$ örneklem hatasında, $p=0,50$ ve $q=0,5$ 'te alınması gereken minimum örneklem sayısı 211 olarak hesaplanmıştır.⁷ Çalışma, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 221 hemşirelik öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma verilerinin toplanmasında, katılımcı tanıtım formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği (HÖUEDÖ) kullanılmıştır. Veri toplama formları, araştırmacılar tarafından ders öncesi ve sonrasında öğrencilere dağıtılmış, doldurmaları için süre tanınmış ve bu sürecin bitiminde yine araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Formların doldurulması 5-10 dk arasında sürmüştür.

Katılımcı Tanıtım Formu

Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmıştır. Formda; yaş, cinsiyet, sınıf gibi öğrencilerin tanımlayıcı özelliklerinin yanı sıra bölümü isteyerek tercih etmesi, şu anda bölümünü sevmesi ve etik ile ilgili ders almasına dair sorular bulunmaktadır.

Hemşirelik Öğrencileri İçin Uyarlanmış Etik Duyarlılık Ölçeği

Comrie tarafından 2012 yılında, Lützn'in ahlaki duyarlılık anketinden uyarlanarak geliştirilmiştir.^{8,9} Yedili Likert tipte 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki ifadeler, 1 puan "Hiç katılmıyorum" ile 7 puan "Tamamen katılıyorum" arasında değerlendirilmektedir. Ölçek, kişiler arası oryantasyon, modifiye özerklik, yardımseverlik, etik anlam oluşturma, etik ikilem deneyimlemek ve uzman bilgisine başvurmak olmak

üzere toplamda 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek puan ortalaması, ölçek toplam puanının madde sayısına bölünmesi ile elde edilmekte olup, 7-5,9 çok önemli; 5,8-5 önemli; 4,9-3,1 nötr; 3,1'in altında ise önemsiz olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin, Türk toplumu için geçerlilik ve güvenilirliği, Yılmaz Şahin ve ark. tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesinde Cronbach alfa değeri 0,64; Türkçe versiyonunda ise 0,3 olarak bildirilmiştir.¹⁰

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde, SPSS 22.00 paket programı kullanılmıştır. Çalışmanın tanımlayıcı verileri, frekans ve ortalama ile değerlendirilmiştir. Verilerin tanımlayıcı istatistikleri n (%), ortalama±standart sapma ve medyan (minimum:maksimum) ile sunulmuştur. Grup içi ve gruplar arası karşılaştırmalar için öncelikli olarak verilerin normal dağılımı Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testleri ile değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağıldığı durumlarda parametrik (bağımsız gruplarda t-testi ve tek yönlü ANOVA testi), normal dağılmadığı durumlarda non-parametrik testler (Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi) kullanılmıştır. Çoklu gruplarda, grup içi ileri karşılaştırmalar için "post hoc" Dunn-Bonferroni testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi olarak $p < 0,05$ değeri kabul edilmiştir.

ETİK

Araştırmanın yürütülebilmesi için Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan (Protokol no: 472) ve araştırmanın yürütüleceği hemşirelik fakültesinden izin alınmıştır. Araştırmanın yürütülmesinde Helsinki Bildirgesi Prensipleri'nin tüm maddeleri göz önünde bulundurulmuştur.

BULGULAR

Araştırmada yer alan öğrencilerin yaş ortalaması $21,15 \pm 1,26$ yıl olarak saptanmış olup, %88,2'si kadın; %50,7'si 2. sınıf öğrencisi idi. Çekirdek ailede yaşayanların oranının %85,1; kardeşi olmayanların ise %92,8 olduğu belirlendi. Katılımcıların %43'ü, yaşadıkları yerleşim merkezinin il olduğunu belirtirken; %72,8'i, aile gelirinin giderlerine denk olduğunu bildirmiştir. Öğrencilerden %62,4'ü hemşirelik bölü-

münü isteyerek tercih ettiğini, %79,6'sı hemşirelik bölümünü sevdiğini, %81'i ise etik ile ilgili ders aldığıını belirtmiştir. (Tablo 1).

Hemşirelik öğrencilerinde cinsiyet ile modifiye özerklik (0,027), yardımseverlik (0,026), etik ikilem deneyimleme (0,002), alt boyutları arasında istatistiksel anlamlı farklılık saptanmış ve bu alt boyut puanlarının erkeklerde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin sınıfı ile uzman bilgisine başvurma (0,010) alt boyutu arasında istatistiksel an-

TABLO 1: Öğrencilerinin sosyodemografik ve eğitim ile ilgili bulgularının dağılımı.

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	195	88.2
Erkek	26	11.8
Sınıfı		
2. Sınıf	112	50.7
3. Sınıf	49	22.2
4. Sınıf	60	27.1
Aile Tipi		
Çekirdek Aile	188	85.1
Geniş Aile	19	8.6
Diğer (Parçalanmış, Yalnız)	14	6.3
Kardeş Durumu		
Var	16	7.2
Yok	195	92.8
Yaşadığı Yer		
İl	95	43.0
İlçe	81	36.7
Köy	45	20.3
Aile Gelir Düzeyi		
Gelir Giderden Az	45	20.4
Gelir Gidere Denk	161	72.8
Gelir Giderden Fazla	15	6.8
Hemşirelik bölümünü isteyerek mi tercih ettiniz?		
Evet	138	62.4
Hayır	83	37.6
Okuduğunuz bölümü (Hemşirelik) seviyor musunuz?		
Evet	176	79.6
Hayır	45	20.4
Etik ile ilgili eğitim (ders, kurs, seminer vb.) aldınız mı?		
Evet	179	81.0
Hayır	42	19.0
	Ort±SS	
Yaş	21.15±1.26	

lamalı farklılık saptanmıştır. Gruplar arası farklılığın değerlendirilmesinde “post hoc” Dunn-Bonferroni testi kullanılmış olup, bu test sonucunda uzman bilgisine başvurma alt boyutunda 4. sınıf puan ortalamasının, 2 (0,019) ve 3. sınıf (0,023) puan ortalamasından daha düşük olduğu ve bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Sınıf düzeyine göre değerlendirmede en yüksek puanın 3. sınıf düzeyinde eğitim gören öğrencilerde olduğu ve onu sırasıyla 2 ve 4. sınıfın takip ettiği görülmüştür. Öğrencinin yaşadığı yer ile kişiler arası oryantasyon (0,003), modifiye özerklik (0,015), yardımseverlik (0,049) alt boyutları, ölçek toplam puanı (0,019) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Yaşanılan yer ile ölçek puan ortalaması arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla Dunn-Bonferroni testi kullanılmıştır. Kişiler arası oryantasyon alt boyutunda köyde yaşayanlar ile ilçe (0,021) ve ilde (0,036) yaşayanlar arasında istatistiksel anlamlı farklılık olduğu, modifiye özerklik alt boyutunda alt boyutunda köyde yaşayanlar ile ilçe (0,003) ve ilde (0,043) yaşayanlar arasında istatistiksel anlamlı farklılık olduğu saptanmış ve köyde yaşayanların ilçe ve ilde yaşayanlara oranla bu alt boyutlarda puanlarının daha düşük düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Yardımseverlik alt boyutunda köyde yaşayanların ilde (0,038) yaşayanlardan daha düşük ve bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır. Köyde yaşayan bireylerin ölçek toplam puan ortalamasının ilçe (0,035) ve ilde (0,017) yaşayanlara oranla daha düşük olduğu ve bu farklılığın istatistiksel anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur (Tablo 2).

TARTIŞMA

Sağlık bakım alanında, etik sorunlarla sık karşılaşmaktadır. Bu nedenle sağlık bakım personelinin ve özellikle hemşirelerin, bu sorunlar karşısında etik ilkelere uygun doğrultuda kararlar alması ve etik duyarlılık sahibi olması büyük önem taşımaktadır.¹¹ Hemşirelerin, etik duyarlılık sahibi olması için öğrencilik yıllarından itibaren etik eğitimi alması ve etik duyarlılıklarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıklarını değerlendirdiğimiz çalışmamızda, hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyi anlamlı bulunmuştur. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan diğer çalışmalarda,

hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeylerinin nötr, orta ve düşük olduğu bildirilmiştir.^{6,12-14} Çalışmamızda, etik duyarlılık düzeyinin literatürde belirlenen daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Literatürde, yaş ile etik duyarlılık arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu bildirilmektedir.¹²⁻¹⁴ Bu durumun çalışmamıza, 1. sınıf öğrencilerinin dâhil edilmemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Çalışmamızda, HÖUEDÖ kişiler arası oryantasyon alt boyutu puan ortalaması çok önemli olarak bulunmuştur. Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında, kişiler arası oryantasyon alt boyutu puan ortalaması çok önemli ve önemli olarak yer almaktadır.^{6,15,16} Çalışmamızdan elde ettiğimiz bu sonuç, literatür ile paralellik göstermektedir.

Kızılırmak ve Calpbiniçi, çalışmalarında, hemşirelik öğrencilerinin modifiye özerklik, yardımseverlik, etik anlam oluşturma, etik ikilem deneyimlemek ve uzman bilgisine başvurma alt boyutları toplam puan ortalaması nötr olarak bildirmişlerdir.⁶ Bizim çalışmamızda ise literatür ile uyumlu olarak etik ikilem deneyimlemek ve yardımseverlik alt boyutları toplam puan ortalaması nötr olarak saptanmıştır. Çalışmamızda, modifiye özerklik, etik anlam oluşturma ve uzman bilgisine başvurma alt boyutları toplam puan ortalaması ise literatürde bildirilenden daha yüksek düzeyde anlamlı bulunmuştur. Bu sonucun da çalışmada, 1. sınıf öğrencilerinin dışlanması ile ilişkili olabileceğini söyleyebiliriz.

Erkeklerin modifiye özerklik alt boyutu toplam puan ortalaması, kadınlarınkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Özerklik, bireyin tamamen özgür ve bağımsız olarak düşünebilmesi, bireysel kararlar alabilmesi ve bu kararları eylem hâline getirebilmesidir.¹⁷ Çalışmamızda, erkek öğrencilerin modifiye özerklik toplam puan ortalamalarının, kadınlarınkinden daha yüksek olması, Türk toplumunun ataerkil bir toplum olması ve kültürel olarak erkeklerin kadınlara oranla günlük kararlarında daha bağımsız olması ile ilişkilendirilebilir.¹⁸ Çalışmamızda, erkek öğrencilerin yardımseverlik alt boyutu toplam puan ortalamaları, kadınlarınkinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gilmore, dünyadaki tüm erkek kimliklerine bakıldığında kendisine bağımlı olanları tehlikelerden korumak, onlara yardımcı olmak ölçütünün

TABLO 2: Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik ve eğitim ile ilişkili özellikleri ile hemşirelik öğrencileri için uyarlanmış etik duyarlılık ölçeği (hüvedö) toplam puanı karşılaştırması.

	Kişilerarası Oryantasyon	Modifiye Özerklik	Yardımseverlik	Etik Anlam Oluşurma	Etik İkilem Deneyimleme	Uzman Bilgisine Başvurma	Toplam
Toplam	5.86±0.90	5.16±0.94	4.98±0.96	5.14±0.71	4.09±1.34	5.17±0.91	5.18±0.64
Cinsiyet							
Kadın (n=195)	5.87±0.88	5.11±0.92	4.93±0.93	5.11±0.92	5 (1:7)	5.12±0.90	5 (1:7)
Erkek (n=26)	5.90±1.05	5.53±1.01	5.38±1.11	5.12±1.01	4 (1:7)	5.18±0.92	5 (2:7)
p	0.839	0.027	0.026	0.868	0.002	0.738	0.066
Sınıf							
2. Sınıf (n=112)	5.88±1.03	5.10±1.03	4.88±1.03	5.21±0.78	3.92±1.35	5.28±1.01	5.16±0.80
3. Sınıf (n=49)	5.96±0.76	5.25±0.84	5.06±0.93	5.01±0.60	4.33±1.40	5.29±0.86	5.23±0.58
4. Sınıf (n=60)	5.77±0.74	5.18±0.85	5.09±0.87	5.11±0.64	4.22±1.27	4.87±0.69	5.18±0.56
p	0.543	0.633	0.323	0.266	0.150	0.010	0.818
Yaşadığı yer							
İl (n=95)	6.02±0.66	5.27±0.85	5.05±0.92	5.20±0.62	5 (2:7)	5.19±0.87	5.26±0.58
İlçe (n=81)	5.91±0.94	5.23±0.92	5.08±0.96	5.11±0.75	4 (1:7)	5.21±0.90	5.21±0.70
Köy (n=45)	5.47±1.14	4.80±1.08	4.67±0.81	5.05±0.81	4 (1:7)	5.07±1.04	4.92±0.85
p	0.003	0.015	0.049	0.474	0.407	0.715	0.019
Etik ile ilgili eğitim (ders, kurs, seminer vb.) aldınız mı?							
Evet (n=179)	5.87±0.85	5.15±0.91	5 (1:7)	5.13±0.69	4.09±1.32	5.20±0.91	5.17±0.67
Hayır (n=42)	5.86±1.10	5.16±1.09	5 (1:7)	5.19±0.78	4.09±1.46	5.05±0.95	5.19±0.81
p	0.919	0.962	0.537	0.591	0.980	0.329	0.910
Hemşirelik bölümünü isteyerek mi tercih ettiniz?							
Evet (n=138)	5.91±0.87	5 (1:7)	4.96±0.97	5.13±0.72	4.00±1.34	5.11±0.94	5.16±0.60
Hayır (n=83)	5.81±0.96	5 (1:7)	5.01±0.95	5.15±0.69	4.25±1.35	5.27±0.88	5.20±0.71
p	0.424	0.963	0.740	0.829	0.179	0.203	0.740
Okuduğunuz bölümü (Hemşirelik) seviyor musunuz?							
Evet (n=176)	5.91±0.84	5.17±0.70	4.94±0.91	5.18±0.70	4.02±1.24	5.21±0.93	5.18±0.65
Hayır (n=45)	5.71±1.10	5.09±0.74	5.13±1.17	4.99±0.74	4.36±1.68	5.04±0.84	5.16±0.86
p	0.171	0.620	0.240	0.117	0.130	0.296	0.898

tüm toplumlarda farklı önem derecelerinde de olsa varlığından bahsetmektedir.¹⁹ Erkek öğrencilerin yardımseverlik alt boyutu toplam puan ortalamalarının, kadınlarınkinden yüksek olması bu fenomen ile ilişkili olduğunu düşünmekteyiz. Çalışmamızda, cinsiyet ve etik ikilem deneyimleme alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Etik ikilem yaşama durumu mutlak doğru ya da yanlış kararların seçilemediği, başka bir deyişle bir eylemde bulunurken yargıda bulunulması gereken durumlarda 2 değer arasında karmaşa olmasıdır.²⁰ Erkek öğrencilerin etik ikilem deneyimleme toplam puan ortalamalarının, kadınlarınkine oranla yüksek olması, erkek öğrencilerin etik karar vermede kadınlara oranla daha çok zorlandığını düşündürmektedir.

Çalışmamızda, öğrencilerin sınıfı ile uzman bilgisine başvurma alt boyutu toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Dördüncü sınıf öğrencilerinin uzman bilgisine başvurma toplam puan ortalamaları diğer sınıflara göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu durumun 4. sınıf öğrencilerinin, 2 ve 3. sınıflara göre kliniklerde daha deneyimli olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamız kapsamına alınan öğrencilerin, en uzun süre yaşadığı yer ile kişiler arası oryantasyon, modifiye özerklik, yardımseverlik, alt boyutları toplam puan ortalamaları ve HÖUEDÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Köyde yaşayan öğrencilerin kişiler arası oryantasyon, modifiye özerklik, yardımseverlik alt boyutları puan ortalamaları ve HÖUEDÖ toplam puan ortalaması; il ve ilçeye göre daha düşük bulunmuştur. Bu durum, köyde yaşayan öğrencilerin etik duyarlılıklarının il ve ilçede yaşayan öğrencilerin etik duyarlılıklarına göre daha az olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılık düzeylerini değerlendirdiğimiz bu çalışmada, etik duyarlılığın önemli düzeyde olduğu saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinde etik duyarlılığı etkileyen faktörler incelendiğinde cinsiyet, sınıf ve yaşanan

yer gibi değişkenlerin etik duyarlılık üzerine etkisinin olduğu saptanmıştır. Erkeklerde, 3. sınıf düzeyinde eğitim görenlerde ve ilde yaşayanlarda etik duyarlılık düzeyinin diğer gruplardan daha yüksek olduğu saptanmıştır. Etik ile ilgili ders almak, bölümü isteyerek tercih etmiş olmak ve okuduğu bölümü seviyor olmak ile etik duyarlılık arasında bir ilişki saptanmamıştır.

ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin mesleki dürüstlüklerinin geliştirilebilmesi için hemşirelik etik eğitiminin, hemşirelik eğitim müfredatı içinde yer verilmesini önermekteyiz. Hemşirelerin, etik ve etik duyarlılığa ilişkin farkındalığının artırılması ve dolayısıyla etik sorunları tanıma ve çözümünün sağlanabilmesi için, lisans eğitimlerinde etik eğitimi kapsamında etik karar verme vb. konulara öncelik tanınması ve mezuniyet sonrası sürekli eğitim programlarında bu konuya yer verilmesini önermekteyiz. Etik duyarlılığın son derece önemli olduğu hemşirelik mesleğini icra edecek, öğrencilerin eğitimleri esnasında etik duyarlılık düzeylerinin düzenli olarak değerlendirilmesini ve gerekli durumlarda iyileştirmeler planlanmasını önermekteyiz. Hemşirelik öğrencilerinde etik duyarlılığın artırılmasına dair planlamalar düzenlenirken; cinsiyet, sınıf ve yaşanan yer gibi faktörlerin göz önünde bulundurulmasını önermekteyiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin, çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Sadık Hançerlioğlu, İsmail Toygar, İrem Gül; **Tasarım:** Sadık Hançerlioğlu, İsmail Toygar, İrem Gül; **Denetleme/Danışmanlık:** Sadık Hançerlioğlu, İsmail Toygar; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Sadık Hançerlioğlu, İrem Gül, İsmail

Toygar; Analiz ve/veya Yorum: İsmail Toygar, Sadık Hançerlioğlu; **Kaynak Taraması:** Sadık Hançerlioğlu, İsmail Toygar; **Malzemenin Yazımı:** Sadık Hançerlioğlu, İsmail Toygar; **Eleştirel**

İnceleme: Sadık Hançerlioğlu, İsmail Toygar; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Sadık Hançerlioğlu, İsmail Toygar; **Malzemeler:** Sadık Hançerlioğlu, İsmail Toygar.

KAYNAKLAR

- Elçiğil A, Bahar Z, Beşer A, Mızrak B, Bahçelioğlu D, Demirtaş D, et al. [Ethical dilemmas which are faced by nurses]. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Derg. 2011;14(2):52-60.
- Zafarnia N, Abbaszadeh A, Borhani F, Ebadi A, Nakhaee N. Moral competency: meta-competence of nursing care. Electron Physician. 2017;9(6):4553-62. [Crossref] [PubMed]
- Boz İ, İnce S. [The effect of caring ethics course on study nurses students? Ethical sensitivity level: a comparative study]. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2019;27(1):40-7. [Crossref] [PubMed]
- Firat B, Karataş G, Barut A, Metin G, Sarı D. [Investigation of ethical sensitivities of emergency service nurses]. DEUHFED. 2017;10(4):229-35.
- Tazegün A, Çelebioğlu A. [Ethical sensitivity levels of pediatric nurses and effective factors]. İzmir Dr Behçet Uz Çocuk Hast Derg. 2016;6(2):97-102.
- Kızılırmak A, Calpbincici P. [The relation between ethical sensitivity and critical thinking disposition of nursing students]. J Health Sci. 2018;27(3):192-8.
- Daniel WW, Cross CL. Biostatistics: a Foundation for Analysis in the Health Sciences. 11th ed. Hoboken, NJ: Wiley; 2018. p.720.
- Comrie RW. An analysis of undergraduate and graduate student nurses' moral sensitivity. Nurs Ethics. 2012;19(1):116-27. [Crossref] [PubMed]
- Lützn K, Blom T, Ewalds-Kvist B, Winch S. Moral stress, moral climate and moral sensitivity among psychiatric professionals. Nurs Ethics. 2010;17(2):213-24. [Crossref] [PubMed]
- Yılmaz Sahin S, Iyigun E, Acikel C. Validity and reliability of a Turkish version of the modified moral sensitivity questionnaire for student nurses. Ethics Behav. 2015;25(4):351-9. [Crossref]
- Schluter J, Winch S, Holzhauser K, Henderson A. Nurses' moral sensitivity and hospital ethical climate: a literature review. Nurs Ethics. 2008;15(3):304-21. [Crossref] [PubMed]
- Borhani F, Abbaszadeh A, Hoseinabadi-Farahani MJ. Moral sensitivity and its dimensions in Iranian nursing students. J Med Ethics Hist Med. 2016;9:19. [PubMed]
- Kilic Akca N, Simsek N, Efe Arslan D, Senturk S, Akca D. Moral sensitivity among senior nursing students in Turkey. Int J Caring Sci. 2017;10(2):1031-9.
- Ahn SH, Yeom HA. Moral sensitivity and critical thinking disposition of nursing students in Korea. Int J Nurs Pract. 2014;20(5):482-9. [Crossref] [PubMed]
- Kohlen H. Care transformations: attentiveness, professional ethics and thoughts toward differentiation. Nurs Ethics. 2011;18(2):258-61. [Crossref] [PubMed]
- Solum EM, Maluwa VM, Severinsson E. Ethical problems in practice as experienced by Malawian student nurses. Nurs Ethics. 2012;19(1):128-38. [Crossref] [PubMed]
- Lützn K, Johansson A, Nordström G. Moral sensitivity: some differences between nurses and physicians. Nurs Ethics. 2000;7(6):520-30. [Crossref] [PubMed]
- Zeybekoğlu Ö. [Contemporary fatherhood and the family from the male perspectives]. Mediterranean Journal of Humanities. 2013;3(2):297-328. [Crossref]
- Gilmore DD. Manhood in the Making: Cultural Concepts of Masculinity. 1st Printing edition. New Haven, Conn: Yale University Press; 1990. p.258.
- Redman BK, Fry ST. Nurses' ethical conflicts: what is really known about them? Nurs Ethics. 2000;7(4):360-6. [Crossref] [PubMed]